

จ้วง - ไทย ในมิติบ้านพักอาศัย : ความทรงจำร่วม

จากประสบการณ์การเดินทางดูงาน วัฒนธรรมร่วม ไทย-จีน

Zhuang-Thai in the Dimension of Resident: Shared Memory from the Site Visit of
Thai-Chinese Joint Culture

วีระพันธุ์ ชินวัตร

Weeraphan Shinawatra

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการรวบรวม และประมวล สรุปการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบและองค์ประกอบหลักของเรือนใต้ของชนชาติ ไต-ไท-ไทย จากการศึกษาของนักวิชาการไทยต่างๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 จนถึงปัจจุบัน ทั้งที่อยู่ในประเทศไทย และในเขตรอยต่อชายแดนรัฐฉานของพม่าต่อเนื่องไปถึงเมืองชายแดนเขตเตอหง ทางตะวันตก เขตมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน และข้อสังเกตของเรือนใต้ และเรือนจ้วง ของผู้เขียนจากประสบการณ์ดูงานวัฒนธรรมร่วมไทย-จีนที่ผ่านมา โดยแบ่งบทบทความออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ : ตอนที่ 1 เรือนใต้-ไท-ไทย ที่มีในประเทศไทยและจีน รวมถึงการสรุปองค์ประกอบหลักของเรือนใต้ โดยเฉพาะเรือนใต้ที่อยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ; ตอนที่ 2 เรือนจ้วง จากประสบการณ์การเดินทางดูงานวัฒนธรรมร่วมไทย-จีนในเขตมณฑลยูนนาน และกว๋างสี และ ตอนที่ 3 ข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบเรือนใต้ กับ เรือนจ้วง ผ่านทางร่องรอยที่สื่อถึง “ความทรงจำร่วม” ในอดีตที่ปรากฏอยู่ใน “ที่พักอาศัยพื้นถิ่น” ชนชาติจ้วง-ไทย

ข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบระหว่างเรือนจ้วง และเรือนใต้ ที่ผ่านร่องรอย “ความทรงจำร่วม” ในเรื่องของ ภาษาที่ใช้เรียกองค์ประกอบของเรือน รูปทรงอาคารและองค์ประกอบของอาคาร และประโยชน์ใช้สอยกับประเพณีที่เกี่ยวข้องมีนัยบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติชนชาติของ จ้วง-ไทย ผ่านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่น่าจะเป็นการจุดประกายให้นักวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและจีน ควรจะได้ร่วมกันศึกษาลึกลงไปในเรื่องละเอียดในเชิงบูรณาการ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศสืบต่อไป

คำสำคัญ

เรือนจ้วง, เรือนใต้, สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, ความทรงจำร่วม, เรือนยกพื้น, บ้านดิน, การวิจัยเชิงบูรณาการ

Abstract

This article has gathered, processed, and concluded the analysis of models and elements of Tai house of Tai-Tai-Thai nations. The study of Thai academics from 1966 to nowadays both Thailand and Shan State border of Myanmar continued to Dehong (Western China) and Yunnan (Southern China), and the notice of the researcher from the site visit of Thai-Chinese joint culture on Zhuang house and Tai house would be divided into 3 parts; Part 1: Tai-Tai-Thai house in both Thailand and China, elements of Tai house especially in the North of Thailand; Part 2: Zhuang house from the site visit of Thai-Chinese joint culture in Yunnan and Guangxi; and Part 3: Comparison of Tai house and Zhuang house through the trace of the past “shared memory” in the “local residence” of Zhuang-Thai nations.

The comparison of Tai house and Zhuang house through the trace of the “shared memory” of language for the elements of the house, shape, elements of the building, and facilitation for the related tradition that indicated the national relation of Zhuang-Thai through the local architecture and sparked the humanities researchers both Thai and Chinese should collaborate in the in-depth and integrative research for the academic benefit and the good relation of both countries.

Keywords: Zhuang House, Tai House, Local Architecture, Shared Memory, Platform House, Earthen House, Integrative Research

คำว่า ไท-ไทย หรือ ไต และจ้วง นั้น เป็นชื่อเรียกชนชาติเล็กๆที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณตอนใต้ของประเทศไทยในปัจจุบัน รวมไปถึงบางส่วนของเมียนมาร์ ตอนเหนือของประเทศไทย ลาว และ เวียดนาม ที่มีนักวิชาการบางส่วนยังคงค้นคว้าและถกเถียงกันอยู่ว่า ในอดีตนั้น คือ ชนชาติ “ไปเยว่” ที่แปลว่าคนป่าร้อยละเก้า ที่อาศัยอยู่ในบริเวณตอนใต้ของประเทศไทย และมีบันทึกอยู่ในจดหมายเหตุของราชวงศ์จีนมากกว่าสองพันปีมาแล้ว หรือไม่ว่าอย่างใด อย่างไรก็ดีนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ได้จัดภาษาจ้วงและไท นั้นอยู่ในกลุ่มเดียวกันคือ กลุ่มตระกูลภาษากำ-ไท สาขานี้เป็นสาขาใหญ่ แยกเป็นกลุ่มและภาษาย่อยมากที่สุดคือกลุ่มจ้วง-ไท เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ปัจจุบันเมื่อใช้เสียงภาษาตระกูลกำ-ไท เช่น ภาษาจ้วง ไต (ลื้อ) อ่าน พบว่ามีสัมผัสและแปลความหมายได้ทันที แสดงว่า ภาษากำ-ไทดั้งเดิม (Proto Kam-Tai) ก็คือภาษาไปเยว่ หรือไม่ก็เป็นภาษาที่วิวัฒนาการมาจากภาษาไปเยว่นั้นเอง (ถาวร ลิกขโกศล 2549 : 96)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ไท-ไต-จ้วง น่าจะมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งในอดีต มาก่อน อาจจะ มีบรรพบุรุษเป็นชนชาติไปเยว่ เดียวกันดังกล่าวข้างต้นก็เป็นได้ สำหรับการศึกษาเรื่องจ้วง-ไทยในมิติ

บ้านพักอาศัยนั้น เท่าที่ทราบยังไม่ค่อยมีนักวิชาการศึกษากันอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติไท-ไต และประเพณีวัฒนธรรมทั้งในและนอกประเทศ เช่น ร่างรายงานวิจัยของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ และผู้ร่วมวิจัย เกี่ยวกับ สถาปัตยกรรมไท ในจีนตอนใต้ เวียดนาม ลาวเหนือ ไทยเหนือและรัฐฉานในพม่า

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจกับเรื่องที่พักอาศัยซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในสี่ ที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ว่ามีความสำคัญอย่างไรต่อการศึกษาด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะที่พักอาศัยพื้นถิ่น หรือที่เรียกว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้น มีความหมายอย่างไร เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

คำว่า **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น** นั้นมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Vernacular Architecture หมายถึง รูปแบบอาคารทุกประเภทที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่น โดยเน้นที่อาคารประเภทพักอาศัยเป็นหลัก ความสำคัญของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นนั้น Sir Robert Matthew ผู้เขียนคำนำให้กับหนังสือ History of the House ได้กล่าวถึงความสำคัญของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นนี้ว่า **เป็นสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าที่อยู่เหนือกาลเวลา (Timeless Quality)** (วิวัฒน์ เตมียพันธ์, 2541 : 55) โดยถือว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ (Phenomena) ทั้งหมดในสังคมในอารยธรรมของมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงรูปแบบของชีวิตในรูปลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันไป การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้น เมื่อศึกษาค้นคว้าแล้ว จะพบว่า **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจสภาพของสังคมได้ชัดเจนขึ้นอีก เพราะอาคารพักอาศัยนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของประชาชน (Popular Culture) ที่แฝงอยู่ในตัวอาคาร** (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ , 2541 : 56) เป็นงานศิลปะที่มีใช้ผลผลิตของคนฉลาดหรือผู้ชำนาญการเพียงสองสามคน แต่หากเป็นงานคิดค้นและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นไปตามครรลอง (ธรรมชาติ) และกิจกรรมที่ต่อเนื่องของประชาชนทุกคนในสังคมว่าด้วยประสบการณ์และความชำนาญของกลุ่มชนในการสร้างสถาปัตยกรรมขึ้นมาเป็นมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมา เป็นเสมือนหนึ่งฟอสซิลทางอารยธรรมเป็นรากเหง้าที่มาของอารยธรรมนั้น ๆ ที่บ่งชี้ความเป็นชุมชนนั้น ๆ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542 : บ-1)

ดังนั้น เมื่อผู้เขียนซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา ที่คณะฯ มีโอกาสดูงานด้านวัฒนธรรมร่วมในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อปีที่ 2548 ได้มีโอกาสสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไท และจ้วง ในพื้นที่มณฑลยูนนาน และกวางสี จึงสังเกตเห็นว่า **น่าจะมีเค้าร่องรอยที่สื่อถึงความทรงจำร่วม (Collective memory) ในอดีตของทั้งสองชนชาติ** ที่แสดงให้เห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันอยู่ในหลายๆ มิติที่ควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบลงลึกในรายละเอียดต่อไป

สำหรับการศึกษา จ้วง-ไทย ในมิติที่พักอาศัย ขอแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสามตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 : เรือนไท-ไท-ไทย ; ตอนที่ 2 : เรือนจ้วง ; และ ตอนที่ 3 : ข้อสังเกตร่องรอยที่สื่อถึงความทรงจำร่วมในอดีตที่ปรากฏอยู่ใน “ที่พักอาศัยพื้นถิ่น” ชนชาติจ้วง-ไท ดังนี้

- **ตอนที่ 1: เรือนไต-ไท-ไทย**

ในที่นี้ขอสรุปเรื่องราวเกี่ยวกับ เรือนชนชาติไต-ไท-ไทย (โดยจะขอใช้คำว่า “เรือนไต” เป็นหลัก) ไว้เป็น 2 ส่วนก็คือเรือนไตที่อยู่ในเขตประเทศไทย และเรือนไต ที่อยู่ในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนี้

- 1. เรือนไตในไทย**

อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะเรือนชนชาติไต-ไท ที่อยู่ในเขตประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปค่อนข้างมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาท้องถิ่นไปสู่ความเจริญสมัยใหม่ และการรับเอากระแสโลกาภิวัตน์ จากการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านต่างๆ และการสื่อสารโทรคมนาคมที่รวดเร็ว ทำให้เรือนไตแบบดั้งเดิมนั้นนับวันจะหาได้ยากขึ้น เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องประโยชน์ใช้สอย วัสดุที่ใช้ และรูปร่างหน้าตาเป็นรูปแบบตะวันตกมากขึ้น ซึ่งถ้าเทียบกับเรือนไต ในเขตรอยต่อระหว่างประเทศเมียนมาร์ ลาว เวียดนาม และจีน แล้วละก็เรือนไตดั้งเดิมในเขตประเทศไทยเหลืออยู่น้อยมากๆ สรุปก็คือ หากเราจะสำรวจวิจัยเรื่องเรือนไตแบบดั้งเดิม ต้องเดินทางไปสำรวจวิจัยในประเทศอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ดี พอดีจะสรุปเรื่องราวเกี่ยวกับเรือนไต ที่อยู่ในประเทศไทยออกเป็นสามหัวข้อย่อย ดังนี้

- 1.1 ลักษณะเรือนไต แบ่งตามถิ่นที่อยู่และกลุ่มภาษาพูด**
เรือนไตใหญ่ (ไตหลวง-จีน ก็เรียก)

เป็นเรือนของคนไตที่อยู่ในบริเวณฝั่งตะวันตกของภาคเหนือ ในบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก เป็นส่วนใหญ่ และกินไปถึงบริเวณที่เรียกว่ารัฐฉานในประเทศเมียนมาร์ กล่าวกันว่าอาณาจักรของไต-ไทใหญ่ที่มีมาแต่ดั้งเดิมในอดีต มีชื่อว่า อาณาจักรโกสัมพี มีศูนย์กลางอยู่ที่ เมืองมาว (ร่วยลี่) ในเขตเตอหง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (ดูรูปที่ 1)

รูปที่ 1 เรือนไตใหญ่

เรือนไต้ลื้อ (บางทีก็เรียก เรือนคนเมือง)

เป็นเรือนของคนไตที่เรียกตัวเองว่า ลื้อ ซึ่งมีแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานใหญ่ๆ ได้แก่ บริเวณสิบสอง พันทนาในจีน บางส่วนในลาว หลวงพระบาง (หรือ เรียกว่าอาณาจักรล้านช้าง เดิม) และบริเวณภาคเหนือ ของประเทศไทย ตั้งแต่เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน เป็นอาทิ นับเป็นชนชาติกลุ่มไต ที่มี ประชากรมากเป็นที่สองรองจากคนไทยวน หรือคน เมืองล้านนาในปัจจุบันบางส่วนถูกกวาดต้อนมาจาก คราวสงครามขับไล่พม่าในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่ง ราชวงศ์จักรี กับคนไตอื่นๆ และคราวสงครามเจ้าอนุ เวียงจันทน์ มาอยู่ในบริเวณรอยต่อจังหวัด ราชบุรี เพชรบุรี และสระบุรี เป็นอาทิ

เรือนไต้ลาว (ไททรงดำ-ไทโซ่ง ก็เรียก)

เป็นเรือนของคนไตที่มีภูมิลำเนาอยู่ ในเวียดนาม และลาวเหนือ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า น่าจะเป็นมีเชื้อสายใกล้เคียงกับชนชาติจ้วงอย่างมาก สังเกตได้จากภาษาพูดและการแต่งกาย ลักษณะของ เรือนไทโซ่ง หรือลาวโซ่ง จะค่อนข้างเป็นแบบดั้งเดิม มากกว่า เรือนคนไตอื่นๆ ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะ เรือนเครื่องผูก และมุงหลังคาด้วยหญ้าคาหรือจาก เป็นส่วนใหญ่ ชาวไต้ลาว ส่วนใหญ่ที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ใน บริเวณจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี จากการกวาดต้อนมา จากเชียงแสน คราวสงครามขับไล่พม่าเมื่อ 200 กว่าปี ที่แล้ว

รูปที่ 2 เรือนไต้ลื้อ

(ที่มาของภาพ :

Sophie Charpentier, Pierre Clément. “ Elements Comparatifs Sur Les Habitations Des Ethies De Langues Thai”, Final Report , Institut De L’Environnement.)

รูปที่ 3 เรือนไต้ลาว

เรือนไต่ยวน (เรือนคนเมืองล้านนา)

คนไต่ยวนเป็นกลุ่มชาวไตที่มีประวัติความเป็นมายาวนานผูกพันกับเมืองเชียงใหม่ (เมืองหิรัญนครเงินยางในอดีต เมื่อราว 1,000 กว่าปีมาแล้ว) ซึ่งเป็นที่ตั้งของกษัตริย์วงศ์ลวจักราช ต้นบรรพบุรุษของพระเจ้าเม็งรายมหาราช แห่งอาณาจักรล้านนา และมีความผูกพันกับชาวไตลื้ออย่างใกล้ชิด เนื่องจากพระราชมารดาของพระองค์เป็นไตลื้อเมืองสิบสองพันทนา หรือเชียงรุ่ง ในอดีต ดังนั้น ลักษณะบ้านเรือนและวิถีชีวิตประเพณีจะค่อนข้างเหมือนคนไตลื้อ

เรือนไตสยาม (บ้านทรงไทยภาคกลาง)

เป็นเรือนคนไตที่มีพัฒนาการมายาวนานพร้อม ๆ กับเรือนคนไตอื่น ๆ แต่มีความก้าวหน้าโดยเฉพาะในการใช้วัสดุและความชำนาญในงานไม้ เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะกล่าวคือเป็นเรือนที่ไม่ใช้ตะปูแม้แต่ตัวเดียว และเป็นเรือนแบบสำเร็จรูป (Prefabricated) และลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งที่แตกต่างไปจาก เรือนไตอื่น ๆ (ส่วนใหญ่จะมีลักษณะปิดทึบมีหลังคาเรือนต่อเนื่องกัน) คือมีความโล่งใช้ซานแล่นเชื่อมตัวเรือนเข้าด้วยกัน แต่ละเรือนมีการแบ่งประโยชน์ใช้สอยอย่างชัดเจน เช่น เรือนครัว เรือนนอน หอนั่ง ฯลฯ มีการระบายลมได้ดี เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มและมีอากาศร้อนสามารถย้ายตัวเรือนออกไปได้โดยใช้ซานเป็นตัวเชื่อมโยงในขณะที่เรือนคนไตอื่น ๆ อยู่ในเขตพื้นที่มีอากาศหนาว ต้องการความอบอุ่นลักษณะเรือนจึงอยู่ใกล้ชิดกัน มีช่องเปิดน้อยเพื่อให้เกิดความอบอุ่น การขยายครอบครัวต้องไปสร้างเรือนหลังใหม่ในบริเวณที่ดินของตัวเอง

นอกจากเรือนไม้ยกพื้นได้ถุนโล่งแล้ว ในแถบภาคกลางยังมี “เรือนแพ” ซึ่งเป็นเรือนทรงไทย ที่ลอยอยู่ในน้ำเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ขนานไปตามลำแม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ แต่ปัจจุบันหาได้ยาก เนื่องจากติดกฎหมายข้อจำกัดในการใช้ลำน้ำในปัจจุบัน

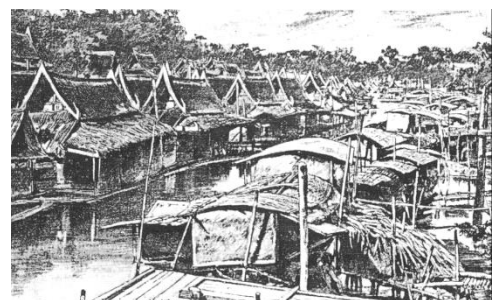

รูปที่ 4 เรือนไต่ยวน

รูปที่ 5 เรือนไตสยาม (บ้านทรงไทยภาคกลาง)
(ที่มาของภาพ :

Sophie Charpentier, Pierre Clément. “ Elements

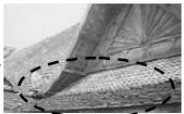
(ที่มาของภาพ :

สุเมธ ชุมสายฯ , น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย)

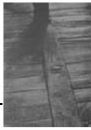
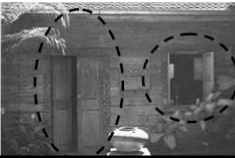
1.2 ลักษณะเรือนไต แบ่งตามองค์ประกอบอาคาร

ในที่นี้ ขอกล่าวถึงเฉพาะเรือนไตภาคเหนือเป็นหลัก เนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสทำงานวิจัย ในนามบริษัท เอส เจ เอ ทรีดี จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ปรึกษาออกแบบสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับรูปแบบและเอกลักษณ์เรือนพื้นถิ่นสมัยใหม่ เพื่อฟื้นฟูลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จังหวัดเชียงราย ให้เหมาะสมกับปัจจุบันกาลให้กับ เทศบาลนครเชียงราย ซึ่งได้แยกแยะองค์ประกอบของเรือนไต ออกเป็นส่วนๆทางกายภาพ รวม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ เรือนยอด,ตัวเรือน,ฐานเสา,ผังบริเวณ และองค์ประกอบพิเศษ ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบเรือนยอด

องค์ประกอบ	ลักษณะ	ชนิด	ตัวอย่าง
เรือนยอด	รูปทรงหลังคา	บ้านยา	
		บ้านยาปีกนก	
		จั่ว	
	วัสดุผนัง	แปด ดองดึง	
		แป้นเกล็ด	
		ดินขอ	
		ลอนคู่	

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบตัวเรือน

องค์ประกอบ	ลักษณะ	ชนิด	ตัวอย่าง
ตัวเรือน	ผนัง	ตาผ้า	
		ผ้าชีร่าย	
		ผ้าไหล	
		ผ้าไม้บัว	
ตัวเรือน	พื้น	หล่อกันที	
		พื้นสำเร็จ	
		ไม้กระดาน	
ตัวเรือน	ช่องเปิด	เปิด	
		เลื่อน	
		กระทุ้ง	

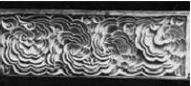
ตารางที่ 3 แสดงองค์ประกอบฐานเสา

องค์ประกอบ	ลักษณะ	ตัวอย่าง
ฐานเสา	เสากลม	
	เสาแปดเหลี่ยม	

ตารางที่ 4 แสดงองค์ประกอบผังบริเวณ

องค์ประกอบ	ลักษณะ	ชนิด	ตัวอย่าง
ผังบริเวณ	ช่วง	สะพาน	
		ลำเหมือง	
		ช่วง	
	รั้ว	ตาแสง	
		ตั้งป้อม	
		สหلاب	
		ต้นไม้หน้า	
	สวน	สวนบ่อ	
		สวนอี (สวนครัว)	
		สวน	

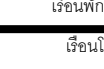
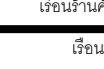
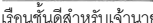
ตารางที่ 5 แสดงองค์ประกอบพิเศษ

องค์ประกอบ	ลักษณะ	ตัวอย่าง
องค์ประกอบพิเศษ	ห้ายนต์	
	กาแล	
	หิ้งพระ	
	ฮ้านน้ำ	
	คว้น	
	แม่เตาไฟ	
	แหล่งหมา	
	เต็น	

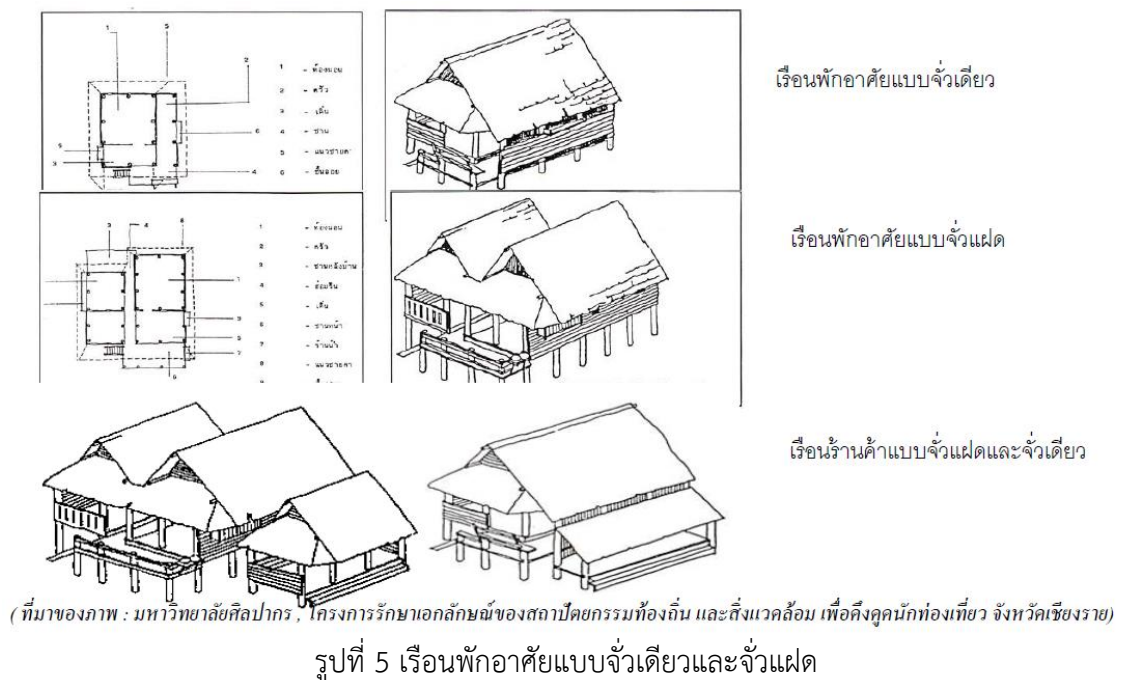
1.3 ลักษณะเรือนไต แบ่งตามรูปแบบทางกายภาพและประโยชน์ใช้สอย

ในการจัดลักษณะรูปแบบเรือนไต-ไท ทางกายภาพและประโยชน์ใช้สอยนี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้จัดแบ่งรูปแบบเรือนไต-ไท ออกเป็นหลายหลายรูปแบบ ดังสรุปได้ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบเรือนไต-ไท ทางกายภาพและประโยชน์ใช้สอย

ลำดับ	ผู้วิจัย	การจัดประเภทเรือนล้านนา (สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในลักษณะเรือนพักอาศัย)
๑	รศ. อนุวิทย์ เจริญศุภกุล	 เรือนชนบท เรือนไม้ เรือนกาแล
๒	รศ. วิวัฒน์ เตมียพันธ์	 เรือนเครื่องผูก (เรือนไม้บัว) เรือนเครื่องสับประเพณี (เรือนกาแล) เรือนไม้จริง (เรือนสมัยกลาง)
๓	ศ. อรศิริ ปาณินท์	 แบบจั่วเดียว แบบจั่วแฝด แบบชนบท แบบในเมือง แบบชนบท แบบในเมือง เรือนพักอาศัย เรือนร้านค้ากึ่งพักอาศัย เรือนร้านค้า
๔	รศ. เสนอ นิลเดช	 เรือนโคด เรือนหมู่ คุ่ม, หอค้า เรือนเครื่องสับสำหรับคนทั่วไป (เรือนไม้จริง) เรือนชั้นดีสำหรับเจ้านาย

ในที่นี้ขอกล่าวถึงเฉพาะรูปแบบเรือนไตที่อยู่ในภาคเหนือประเทศไทยเป็นหลัก เนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกับเรือนไตในจีนค่อนข้างมาก จากโครงการวิจัยเรื่อง รักษาเอกลักษณ์ สถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้กล่าวถึง ลักษณะเรือนไต ซึ่งอ้างอิงจากการแบ่งประเภทเรือนไต ของ ศ.เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ โดยมีรูปแบบดังรูปข้างล่างนี้

2. เรือนไตในจีน

สถาปัตยกรรมไตมีรูปแบบเฉพาะตัวและมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมของจีน ลักษณะบ้านไตสูงชันยื่นหยัดผ่านกาลเวลาอันยาวนานจนเป็นที่ประหลาดใจ ซึ่งปรากฏการณ์นี้อาจเป็นผลมาจากปัจจัยหลายประการ ประการที่หนึ่ง เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศในถิ่นนี้ที่สุด ประการที่สอง อยู่ในเขตชายแดนที่ห่างไกลจากบริเวณตอนกลางของประเทศ จึงไม่อยู่ในเส้นทางค้าและห่างไกลจากศูนย์กลางเมืองขนาดใหญ่ ทำให้สามารถรักษาประเพณีและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นไว้ได้ถึงปัจจุบัน ประการที่สาม ศาสดาเดิมและศาสนาพุทธนิกายหินยานช่วยรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีตามแบบสังคมเกษตรกรรมของชนชาติไตไว้ได้อย่างดี (จูเหลียงเหวิน, 2536 : 7)

สรุปจากประสบการณ์ที่ไปดูงานในจีน ที่เมืองมาว (รู่ลี่ เขตเตอหง) หยวนเจียง สิบสองปันนา (เมืองลื้อ หรือเชียงรุ่ง-จิ้นหง ในภาษาจีน) อย่างคร่าวๆ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเรือนไต ในเมืองจีนมีความหลากหลาย บางแห่ง ยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้ได้ค่อนข้างมาก อาจเนื่องมาจาก ความเจริญทางวัตถุยังเข้าไปไม่ถึงน้อย โดยเฉพาะในเขตชนบท ตามข้อสังเกตของ จูเหลียงเหวิน ที่ได้นำมากล่าวในตอนต้น ที่สำคัญคือ

พบว่า เรือนไตในจีน นอกจากจะเป็นเรือนไม้สองชั้นใต้ถุนสูงแบบดั้งเดิมแล้ว ยังมีเรือนสองชั้นที่ก่อด้วยดินทั้งหลัง อยู่ติดดินเหมือนเรือนชาวจีน ในเขตหยวนเจียง ตอนใต้เมืองคุนหมิง ลงมาชุมชนไตเหล่านี้ยังนับถือผีบรรพบุรุษกันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์จนปัจจุบัน สังเกตได้จากการมี “ตาเหลว” (เฉลว – ในภาษาไทย) ปักอยู่หน้าเรือน นอกจากนี้ยังพบว่า ที่หมู่บ้านนามู (Namo) ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวไตใหญ่ ในเขตเมืองรู่ลี่ มีลักษณะเป็นเรือนแบบจีน คือเป็นบ้านชั้นเดียวทั้งหมดหมู่บ้าน แต่มีลักษณะเด่นที่ตัวบ้านหลักยกพื้นขึ้นประมาณ 3-4 ชั้นบันได ซึ่งต่างกับบ้านชาวจีนทั่วไป

แผนที่แสดงเส้นทางเดินทางสำรวจกลุ่มชนชาติไตในมณฑลยูนนานและกวางสี
ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบถึงที่มาที่ไปและพัฒนารูปแบบของรูปลักษณะเรือนไต เป็นอย่างยิ่ง

จากการสอบถามชาวบ้านได้รับทราบข้อมูล ว่าได้รับอิทธิพลจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล แต่ประเพณี วิถีชีวิต และอาหารการกินของไตใหญ่ ยังคงอยู่นับได้ว่า บ้านไตในจีนเหล่านี้มีความน่าสนใจสำหรับการ

2.1 เรือนไต้ลื้อ เมืองเชียงรุ่ง เขตสิบสองปันนา

เมืองเชียงรุ่ง หรือ จิ้นหง (Jing Hong) ตามการออกเสียงในภาษาจีนเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรเชียงรุ่ง ชาวไต้ลื้อในอดีต ที่มีความแนบแน่นกับอาณาจักรล้านนามายาวนานกว่า 1,000 ปี ที่มีการไปมาหาสู่กันตลอดแม้ภาษาก็ยังสามารถสื่อสารกันได้รูปแบบของเรือนไต้ลื้อในเขตสิบสองปันนาคับเป็นเรือนไต้ลื้อที่ถูกสืบทอดรักษาไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในบริเวณนอก เขตเมือง เนื่องจากความเจริญยังเข้าไปไม่ถึง อาจกล่าวได้ว่า หากจะดูรูปแบบเรือนไต้ลื้อแบบดั้งเดิม ต้องไปดูที่สิบสองปันนา

รูปที่ 6 เรือนไต้ลื้อ เมืองเชียงรุ่ง

(ที่มาของภาพ : จูเหลียงเหวิน , ชนชาติไท สถาปัตยกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไท ในสิบสองปันนา

2.2 เรือนไต้ใหญ่ หมู่บ้านต้าเต็งฮั่น ในพื้นที่นอกเมืองรุยลี่ เขตเตอหง (De Hong)

ลักษณะเป็นหมู่บ้านไต้ใหญ่ ที่มีความสวยงามที่เคยเป็นแหล่งท่องเที่ยว

(ข้อมูลจากแผ่นป้ายข้อมูลท่องเที่ยว) แต่ปัจจุบัน บ้านบางหลัง ได้มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุเป็นสมัยใหม่มากขึ้น และกันฝาพื้นที่ใต้ถุนบ้าน เพื่อใช้เป็นครัว และพื้นที่เก็บของ อุปกรณ์การเกษตรต่างๆ สันนิษฐานว่ารับอิทธิพลจากบ้านจีน

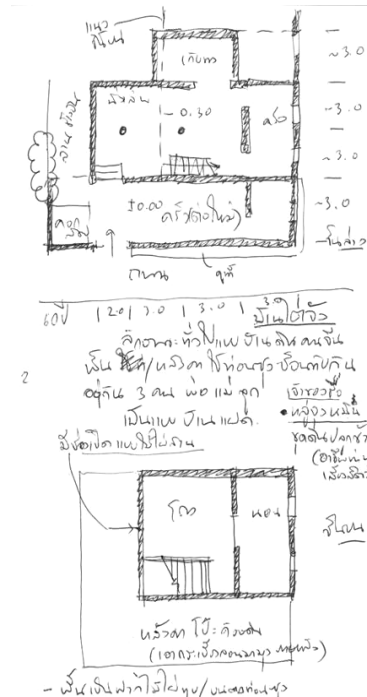

รูปที่ 7 หมู่บ้านต้าเต็งฮั่น

2.3 หมู่บ้านไต่จ้ง เขตหย่วนเจียง

หมู่บ้านไต่จ้ง ชื่อหมู่บ้านกานจงป่า (Kan Jung Pa) มีประชากรราว 644 คน

หมู่บ้านแห่งนี้ นับเป็นหมู่บ้านชนชาติไต ที่มีแต่ดั้งเดิมไม่เคยย้ายถิ่นฐาน สันนิษฐานว่า น่าจะอยู่เกิน 100-200 ปี (สังเกตจาก ลักษณะบ้านเก่าที่มีอยู่ ,ร่องรอยการเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา และจากการสัมภาษณ์) โดยลักษณะของเรือนพักอาศัยจะแตกต่างจากเรือนชาวไต โดยทั่วไปคือแทนที่จะเป็นลักษณะเรือนใต้ถุนสูง กลับเป็นเรือนที่ก่อด้วยดิน หรือที่เรียกกันว่าบ้านดิน ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านนี้ จะอยู่บนเนินและมีที่นาโดยรอบเริ่มเห็นร่องรอยการพัฒนาสมัยใหม่เข้ามา มีการก่อสร้างบ้านโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ เช่น คอนกรีตเข้ามาปะปนแทนที่ สัญลักษณ์สำคัญที่บ่งบอกถึงบ้านชาวไต ก็คือทุกบ้านไม่ว่าเก่าหรือใหม่ จะมี “ตาเหลว” (เหลว) ทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นรูปห้าแฉก ติดอยู่หน้าบ้านเพื่อเอาไว้ไล่ผี จะมี แท่นบูชาเล็กๆ เหนือบริเวณหน้าต่าง ไว้วางของเซ่นไหว้บรรพบุรุษของฝ่ายหญิง เป็นต้น

รูปที่ 8 ผังและรูป บ้านดิน เจ้าของชื่อ หลู่จ้งหมิน และบ้าน

2.4 หมู่บ้านไต่หย่า เขตหย่วนเจียง

หมู่บ้านไต่หย่า ในเขตอำเภอหย่วนเจียง เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ตัวบ้าน มีลักษณะเป็นบ้านดินสองชั้น และอยู่กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม ไม่เคยอพยพไปไหน มีประชากรประมาณ 70 หลังคาเรือน (ประมาณ 280 กว่าคน) ทั้งหมดเป็นชาวนา ตัวหมู่บ้านตั้งอยู่บนเนิน ด้านหลังหมู่บ้านเป็น ลำน้ำและล้อมรอบด้วยที่นา มีระบบประปาหมู่บ้าน และมีลำเหมืองขนาดเล็กไหลผ่านในบริเวณหมู่บ้าน (น่าจะเป็ลลำเหมืองเก่าเดิม) บ้านที่เก่าที่สุดจากการสอบถามมีอายุประมาณกว่า 200 ปี ตั้งอยู่ในบริเวณกลางหมู่บ้าน เจ้าของชื่อนางเต้าหยีหยิน มีอายุประมาณ 74 ปี อยู่มาสี่ชั่วอายุคนแล้ว และเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นๆที่ไปสำรวจ จะมี “ตาเหลว” ติดอยู่หน้าบ้าน ภายในหมู่บ้านเริ่มมีการปรับเปลี่ยนลักษณะบ้าน โดยใช้วัสดุสมัยใหม่มากขึ้น มีแนวโน้มที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ข้อสังเกตเกี่ยวกับหมู่บ้านนี้ ก็คือ มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ชาวบ้านบอกว่าต้นมะขามกลางหมู่บ้านนี้มีอายุกว่า 300 ปีแล้ว ที่น่าสังเกตก็คือ ยังไม่มีการรับศาสนาใดๆเข้ามาเลย อาจจะสันนิษฐานได้ว่า คนไตในแถบนี้ ตั้งรกรากอยู่มานานไม่มีการย้ายถิ่น และรับอิทธิพลของจีนในการพัฒนาที่อยู่อาศัย แต่ยังคงมีร่องรอยของคงไว้ของประเพณีการปลูกเรือนแบบไตไว้ เช่น บันไดเป็นเลขคู่ การหันทิศหัวนอน ฯลฯ ซึ่งน่าศึกษาวิจัยในรายละเอียดต่อไปเพื่อการเปรียบเทียบ

รูปที่ 9 หมู่บ้านไต่หยา บรรยากาศในหมู่บ้าน การแต่งกาย และ ตาเหลว

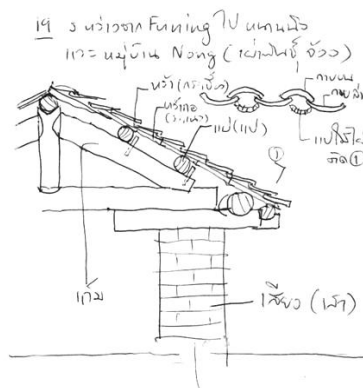
● ตอนที่ 2 : เรือนจั่ว

ศาสตราจารย์ เจีย แยนจง (หรือชื่อในภาษาไทยว่า ยรรยง จิระนคร) นักวิชาการแห่งสถาบันวิจัยเอเชียอาคเนย์ศึกษา มหาวิทยาลัยยูนนาน คุณหมิง เรียกเรือนจั่วว่า “มาหลาน” และได้กล่าวถึงรูปแบบเรือนชาวจ้วงว่า บ้านเรือนแบบมาหลาน (สิ่งก่อสร้างยกพื้น มาหลานคือ “มาเรือน”) เรือนยกพื้นนี้ มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์สมัยเว่ย ซ้อง และเหม็ง ต่อมาได้รับอิทธิพลจากชนชาติอื่น บ้านเรือนของชนชาติจ้วงจึงได้พัฒนาเป็น 3 แบบ คือ ยกพื้นทั้งหลัง กึ่งยกพื้น และไม่ยกพื้นแบบแรกมักจะมีในเขตภูเขา แบบที่ 2 มีในย่านที่ดอน ส่วนแบบที่ 3 นั้นมีในเขตที่ราบ (เจีย แยนจง ,2548 : 11)

จะเห็นได้ว่า ลักษณะเรือนแบบจั่ว ก็มีเรือนยกใต้ถุน คล้ายๆกับเรือนคนไต เช่นกัน ซึ่งจากการเดินทางไปดูงานวัฒนธรรมร่วมภูมิภาคในจีนตอนใต้ กับ สภาวิจัยแห่งชาติสาขาปรัชญา ก็ได้พบเห็นเรือนชาวจ้วง ในหลายพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันไป จึงขอเล่าประสบการณ์จากการไปเยือนหมู่บ้านจ้วงในระหว่างการเดินทางดังนี้

2.1 หมู่บ้าน Nong (เผ่าจ้วง) ในเขตนาโพ

นาโพ (Napo) เป็นเมืองเล็กๆ ในหุบเขาเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชาว Nong ซึ่งเป็นชนเผ่าหนึ่งของชาวจ้วง ซึ่งหมู่บ้านดังกล่าวรูปแบบสถาปัตยกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเกือบไม่เหลือเค้าเดิมของชนชาติจ้วง เป็นลักษณะตึกก่ออิฐฉาบปูนสมัยใหม่ แต่ยังคงมีการทอผ้าแบบเดิม และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมบางส่วนไว้บ้าง แต่บังเอิญได้ไปพบเรือนเก็บของเล็กๆ หลังบ้าน ที่เจ้าของบ้านเก็บไว้ เป็นลักษณะสถาปัตยกรรมดั้งเดิม จึงได้สอบถามและเทียบเคียงคำเรียกส่วนประกอบของอาคาร มีเสียงพ้องกับคำเรียกในภาษาไทย และมีความน่าสนใจในการต่อเครื่องไม้หลังคา

รูปที่ 10 หมู่บ้าน Nong เผ่าจ้วง

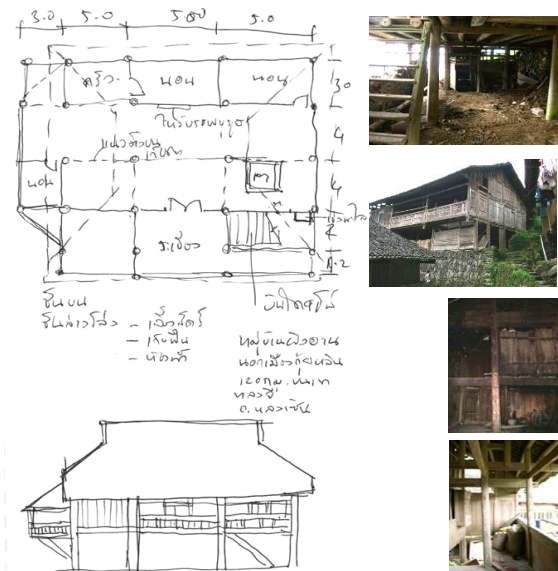
1.2 หมู่บ้านหนเล็ก (ก๊อหินแข็ง)

เป็นหมู่บ้านชาวจ้วง อยู่ในหุบเขา เขตอำเภอ นาโพ (Napo) ระหว่างทางไปหนานหนิง ที่ทางการกำลังดำเนินการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สังเกตได้จากการพัฒนาหมู่บ้านที่มีการสร้างอาคารใหม่ขึ้นมารองรับนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์ชาวจ้วง และห้องสุชา รวมถึงลานการแสดงและที่ขายของ และพัฒนาเรือนจ้วงดั้งเดิมให้เป็น Home stay เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยยังคงใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมของชาวจ้วง แต่ก็ยังคงมีบ้านดั้งเดิมแบบยกพื้นทั้งหลัง และกันใต้ถุนเรือนเพื่อเก็บเครื่องมือเกษตรและเป็นคอกสัตว์ ในหมู่บ้านอยู่พอสมควร แต่จะอยู่ด้านหลังขึ้นเนิน ถัดออกไป สังเกตว่า เรือนจ้วงในหมู่บ้านนี้ ล้วนแต่มีขนาดใหญ่เกือบทั้งสิ้น น่าจะเป็นครอบครัวใหญ่ ได้มีโอกาสสัมภาษณ์เจ้าของบ้านแบบดั้งเดิม และเข้าไปสำรวจภายในเป็นบ้านขนาดใหญ่ ผู้ให้สัมภาษณ์ : นางเม่งนี่ อายุ 50 ปี อยู่อาศัยกัน 5 คน ประกอบด้วย แม่อยู่อายุ 70 ปี สามี และลูก 2 คน ลูกสาวอายุ 5 ขวบ

2.3 หมู่บ้านจ้วง ที่หลงเชิน

หมู่บ้านจ้วง ที่อำเภอหลงเชิน นอกเมืองกุ้ยหลิน ขึ้นเขาไปประมาณ 120 กม. เป็นหมู่บ้านที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนไหล่เขาสูง เกาะตัวไปตามแนวเขาเป็นเรือนแบบยกพื้นใต้ถุนสูง ชื่อหมู่บ้านผิงอานเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญแห่งหนึ่ง นักท่องเที่ยวมักนิยมไปชมที่นาขั้นบันได อันมีชื่อเสียง และเที่ยวชมหมู่บ้านผิงอาน รับประทานอาหารกลางวัน และพักบนเขา ในบ้านชาวจ้วงที่จัดทำขึ้นใหม่ ให้มีลักษณะ Home stay แต่ยังมีบ้านจ้วงดั้งเดิมอยู่บ้าง ผู้เขียนได้เข้าไปเดินสำรวจบ้านร้างหลังหนึ่ง ที่ยังอยู่ในบริเวณหมู่บ้านท่องเที่ยว พบว่า มีลักษณะคล้ายบ้านไทย มีใต้ถุนโถง บางส่วนใช้เป็นที่พักของ เลี้ยงสัตว์ มีผนังไม้กันเป็นส่วน โดยไม่มีตะปู ใช้ระบบลิ้ม ถอดออกได้ทั้งหลัง ลักษณะโครงสร้างหลังคา ใช้ระบบถ่านน้ำหนักแบบตึกตา คล้ายของล้านนา โดยเฉพาะอาคารที่มีขนาดใหญ่ ผนังไม้ภายนอกเป็นลักษณะฝาประจุ กล่าวคือ ทำเป็นฝาสำเร็จรูป ยกเข้ามาติดตั้ง คล้ายบ้านไทยเช่นกัน

รูปที่ 11 หมู่บ้านจ้วง ที่หลงเชิน
เรือน จ้วงร้าง ใน

ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ Prof. Fan ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับชนเผ่าจ้วง และโตที่มหาวิทยาลัย ชนกลุ่มน้อยกว่างซี เป็นผู้เขียนหนังสือ“ชาวจ้วง ชาวไท รากเหง้าเดียวกัน” ท่านได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับบ้านจ้วงไว้ ดังนี้

- บ้านจ้วง เก่าแก่ เดิมเป็นไม้ทั้งสองชั้น มีประวัติสืบได้ย้อนหลังไป 6-7 พันปี ที่มณฑลหังโจว มีโบราณสถานของชนเผ่า ไปเยา ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวจ้วงเป็นหลักฐานอยู่ ซึ่งต่อมาได้อพยพย้ายลงมาทางภาคใต้ของจีนปัจจุบัน (มีตัวอักษรจารึกไว้เมื่อประมาณ 2,000 ปีที่แล้ว)
- คนจ้วงโบราณนับถือ กบ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วัฒนธรรมกบ) มีเทศกาลบูชากบ มีความเชื่อว่า กบให้ฝนให้น้ำ กลองมโหระทึกเป็นวัฒนธรรมร่วมของ 13 ชนชาติ
- ผู้รู้ทั่ว (โพลีโต) เป็นผู้ที่คิดบ้านจ้วงสมัยก่อน โดยมีคติการวางทิศทางบ้านไปทางที่โล่งกว้างใหญ่ ไม่เน้นทิศเหนือใต้ออกตกแต่จะเน้นทิศทางลมและน้ำ
- มีคติการปักเสาหลักต้องแน่นหนา มีพิธีวางเสาหลัก ดูแสงดูลมเป็นหลักในการวางทิศทางของบ้าน

● ตอนที่ 3: ข้อสังเกตร่องรอยที่สื่อถึงความทรงจำร่วมในอดีตที่ปรากฏอยู่ใน “ที่พักอาศัยพื้นถิ่น” ชนชาติจ้วง-ไทย

เป็นข้อสังเกตเบื้องต้นที่ได้จากการสำรวจอย่างคร่าวๆ เท่านั้น เพื่อใช้เป็นการจุดประกายให้นักวิชาการทั้งสองประเทศหันมาศึกษาให้มากขึ้น ทั้งนี้ข้อสังเกตนี้อาจผิดหรือถูกแล้วแต่ดุลพินิจของแต่ละท่าน เนื่องจากผู้เขียนไม่มีเวลามากในการศึกษาสำรวจลงไปในรายละเอียด

3.1 ร่องรอยผ่านทางภาษาการเรียกชื่อ องค์ประกอบของบ้านพักอาศัย

เป็นที่น่าสังเกตว่าการสัมภาษณ์สื่อสารกันด้วยภาษาไทย สามารถสื่อสารกันรู้เรื่องพอสมควร ทั้งๆที่เป็นชาวจ้วง ได้สอบถามถึงชื่อเรียกองค์ประกอบของอาคารส่วนต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบ โดยเปรียบเทียบคำพ้องเสียงและความหมายระหว่างจ้วงตอนเหนือ จ้วงตอนใต้ (หมู่บ้านหนเล็ก) และไทย จากการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านแบบดั้งเดิม และเข้าไปสำรวจภายในผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อนางเม่งนี อายุ 50 ปี อยู่อาศัยกัน 5 คน ประกอบด้วยแม่อยู่อายุ 70 ปี สามี และลูก 2 คน ลูกสาวอายุ 5 ขวบ ดังนี้ ตารางที่ 7 ร่องรอยผ่านทางภาษาการเรียกชื่อ องค์ประกอบของบ้านพักอาศัย

จ้วง ตอนเหนือ (ศ.ปราณี กุลละวณิช เป็นผู้ให้ คำสะกดเทียบเคียง)	จ้วง ตอนใต้	ภาษาไทย	หมายเหตุ
ปักไต้ว	ปักตู	ประตู	
	ไขออก	เปิดออก	ไข ยัง คง ใ ช้ อยู่ ใน ภาษาไทยเช่นกัน
	หับเข้า	ปิดเข้า	ภาษาไทยเดิมใช้ หับ ประตู
	ตั้ง	เก้าอี้	ภาษาไทยเดิม เรียก ตั้ง เหมือนกัน
ปากเสา	เจ้า	เสา	
	หวานก้วย	ตุ๊กกับข้าว	
	ไฟสูง	ผนังไฟ	
ไหล	กะได	บันได	กะได ภาษาไทยเดิมก็ เรียก
सान	เรือน	เรือน/ บ้าน	เฮือน ในภาษาเหนือ

3.2 ร่องรอยผ่านทาง รูปทรงอาคาร และองค์ประกอบของอาคาร

- ระบบโครงสร้างหลังคาของทั้งเรือนจั่วและไต่ มีเป็นลักษณะการถ่ายแรงเป็นชั้นบันได ที่ลั่นนาเรียกว่า ตึกตาถ่ายแรง หรือ ม้าต่างไหม ที่น่าจะมีส่วนอิทธิพลจากจีน
- เทคนิคการเข้าไม้ และ ลักษณะการวางโครงสร้างรับพื้น มีส่วนคล้ายกัน เพียงแต่ว่าเรือนจั่วมีลักษณะ ดึกดำบรรพ์ (Primitive) กว่า เรือนชาวไต่ โดยเฉพาะ ไตลื้อ ไตยวน และไตสยาม
- ฝาเรือนของจั่ว มีลักษณะการประกอบฝาค่าย กับ การเข้าฝาของเรือนไทย โดยเฉพาะฝาเรือนไทยภาคกลาง รวมถึงลักษณะการใช้ช่องเจาะระบายลม
- รูปแบบประตู หน้าต่าง ใช้ระบบเดือยหมุน (Pivot) เหมือนกัน ซึ่งสันนิษฐานว่ารับอิทธิพลมาจากจีน
- ทรงหลังคาเรือนจั่ว แบบยกพื้นใต้ถุนสูง มีส่วนคล้าย เรือนไต่ในลั่นนา และทรงหลังคาเรือนจั่วโบราณ แบบติดดิน มีทรงหน้าจั่วละม้ายคล้าย หน้าจั่วของเรือนไทยภาคกลาง

3.3 ร่องรอยผ่านทาง รูปแบบประโยชน์ใช้สอยของบ้าน และประเพณีที่เกี่ยวข้อง

- ชานเรือนของเรือนไต่ อาจพัฒนามาจากชานแดด สำหรับตากแห้ง ในเรือนจั่วแบบยกพื้นใต้ถุนสูง ก็เป็นไปได้
- แม่เตาไฟ และครัว ของทั้งเรือนจั่วและเรือนไต่ มีลักษณะและการใช้สอยใกล้เคียงกันเหนือ แม่เตาไฟ มีชั้นวางของใช้ในครัวและเก็บของแห้งเหมือนกัน
- มีหิ้งบูชาผีบ้านผีบรรพบุรุษ ของเรือนจั่วและเรือนไต่ โดยเฉพาะเรือนไต่ใหญ่ ที่เรียกว่า แข่งพะลา ที่คล้ายกัน ต้องวางไว้เหนือศีรษะ ในขณะที่ของจีนวางอยู่ที่พื้นระดับดิน

บทสรุป

สรุปโดยภาพรวมผู้เขียน มีความเห็นว่า เรือนไต่ กับเรือนจั่ว โดยเฉพาะเรือนยกพื้นนั้น มีความคล้ายคลึงกันในหลาย ๆ ประเด็นที่ได้กล่าวข้างต้น และในความคล้ายคลึงเหล่านั้น น่าจะได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบจีน ทั้งในเรื่องเทคนิคการก่อสร้างด้วยไม้ รายละเอียดลดทอนประกอบสถาปัตยกรรมต่างๆ เช่น ลักษณะโครงสร้างหลังคาของทั้งสองชนชาติ มีอิทธิพลของ “ม้าต่างไหม” จากจีน เทคนิคการเข้าไม้โดยไม่ใช้ตะปู หรือลักษณะบานเปิดของประตู หน้าต่างเป็นลักษณะเป็นเดือยหมุน (Pivot Type) หิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ เป็นอาทิ นอกจากนี้ ผู้เขียนสังเกตว่าทั้งเรือนไต่ และเรือนจั่ว ในประเทศจีนนั้น จะมีขนาดของเรือนค่อนข้างใหญ่โต มีหลายช่วงเสา และอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ภายใต้อาคารเดียวกันขนาดใหญ่ เหมือนกัน ซึ่งต่างจาก เรือนไต่ในเขตประเทศไทย พม่า ลาว และเวียดนาม (ชนเผ่า Nong หรือที่เรียกว่า ไทnung) ที่ล้วนแต่มีขนาดเรือนเล็ก

กว่า และเมื่อมีการขยายครัวเรือนของลูกหลาน ก็มักจะออกไปสร้างอยู่ใกล้ๆ ในเขตที่ดินของพ่อแม่ หรือถึงแม้ว่าจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ อย่างเช่นในกรณีของ เรือนไทยภาคกลาง ที่มีเอกลักษณ์ในการขยายครัวเรือนโดยใช้ขานเล่นถึงกัน ก็ยังต้องแบ่งซอยออกเป็นกลุ่มเรือนขนาดเล็ก ไม่นานอาจเป็นเพราะลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาส่วนใหญ่ มีภูมิอากาศค่อนข้างหนาว และขนาดของไม้ยืนต้นที่นำมาใช้ในการปลูกสร้างเรือนในจีน มีขนาดใหญ่และสมบูรณ์มากกว่า ทำให้รูปแบบเรือนใต้ และเรือนจั่วในประเทศจีนโดยเฉพาะในเขตสิบสองพันนาและมณฑลกว่างสี มีขนาดใหญ่ และอยู่ภายใต้หลังคาเดียว ในขณะที่เรือนใต้อื่นๆ นอกเขตประเทศจีน มีขนาดเล็กกว่าซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ค้นคว้าต่อไปอย่างยิ่ง

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่ได้จากการศึกษานี้ ก็คือเป็นไปได้หรือที่รูปแบบ เรือนใต้-ไท-ไทย คือเรือนยกพื้น สองชั้นใต้ถุนโล่ง มีเพียงรูปแบบเดียว เนื่องจากการดูงานที่พบว่า ยังมีเรือนใต้ ลักษณะไม่ยกพื้นสองชั้นและก่อสร้างด้วยดิน ที่พบในเขตหยวนเจียง ที่ชนชาติไตเหล่านั้นไม่เคยอพยพไปจากถิ่นเดิมเลยมาเป็นเวลาอย่างน้อย เกือบสองชั่วอายุคน (จากการสัมภาษณ์ของผู้เขียน) เราจะนับเอาเรือนดินของชนชาติไตที่กล่าวมานั้น รวมอยู่ในอีกรูปแบบหนึ่งของเอกลักษณ์เรือนใต้ ได้หรือไม่ หรือเป็นเพราะรับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีน เช่นเดียวกับเรือนใต้ใหญ่ในเขตเตอหง เนื่องจากชาวบ้านบอกว่าสาเหตุที่ก่อสร้างบ้านด้วยดิน เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบระหว่างภูเขา ที่ไม่มีต้นไม้ใหญ่เพียงพอ และมีอากาศหนาวมากเนื่องจากอยู่ในเขตตอนกลางมณฑลยูนนาน กรณีดังกล่าวนี้ น่าจะได้ศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

ผู้เขียนมีความเห็นว่า นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและจีน ควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยร่วมกันในแบบสหสาขาวิชา (Multi-disciplinary) เพื่อให้สามารถขยายความเข้าใจในเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่าง จ้วง-ไทย และเรือนใต้ในวัฒนธรรมร่วมไทย-จีน โดยเฉพาะ “คุณค่า” ของเรือนโบราณเหล่านี้ได้ชัดเจนและเป็นประโยชน์ในวงกว้างสำหรับทั้งสองประเทศ ต่อไปในอนาคต

แม่เตาไฟ และชั้นวางของ เหนือเตาไฟในเรือนจั่วง ได้ะ เก้าอี้ น่าจะได้รับอิทธิพล ของจีน

แม่เตาไฟ ในเรือนใต้-ไทย รูปซ้ายมือ เป็นแม่เตาไฟ และชั้นเก็บ ของเหนือนเตา ในเรือนสิบสองปันนา และรูปขวา เป็นแม่เตาไฟ และครัวในเรือนล้านนาทั่วไป ความแตกต่างของแม่เตาไฟ มี ลักษณะนำมาวาง เพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้าย

ภาพล่าง แสดง เปรียบเทียบ ลักษณะการเปิด ประตู หน้าต่าง ที่มี แกนประตูเป็นสลักเดือยฝัง (Pivot) เหมือนกัน

ภาพบน แสดง เปรียบเทียบ ฝาและ การเข้าฝา ของเรือนจั่วง – ไทย

เป็นไปได้อีกไหมที่หน้าบ้าน และฝาปะ กนของไทย เป็นส่วนหนึ่งความทรงจำ ร่วมในอดีตกาล ระหว่างชนชาติ ที่ พัฒนาจนกลายเป็น เอกลักษณะของ

ห้องบูชาผีบรรพบุรุษ ของ เรือนจั่วง ทั้งดั้งเดิม และ ตึกสมัยใหม่ มักจะวางในส่วนกลางเรือน ตรงข้ามประตูเข้าเรือน และเป็นห้องอยู่เหนือ ศิระษะ ดังรูป

ห้องบูชาผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า เช่งพะลา ใน เรือนชาวใต้-ไท มีลักษณะคล้าย ของชาวจ้วง เช่นกัน

ภาพรวม เปรียบเทียบ องค์ประกอบ บ้าน จั่วง-ใต้-ไท-ไทย

หมายเหตุ: บทความนี้ ผู้เขียนได้ปรับปรุงจาก บทความเดิมที่เสนอใน เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ

“การศึกษา จั่วง – ไทยในมิติต่างๆ” จัดโดยมหาวิทยาลัยชนชาติกวาสี และสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปักกิ่ง

วันเสาร์ที่ 8 เมษายน 2549 ณ ห้องรายงานทางวิชาการ ชั้นล่างอาคาร Science and Technology Building

มหาวิทยาลัยชนชาติกวาสี นครหนานหนิง สาธารณรัฐประชาชนจีน

บรรณานุกรม

- จุฬาลักษณ์ .“ชนชาติใด สถาปัตยกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีใด ในสิบสองพันนา”, สุริวงศ์
บุ๊คเซนเตอร์ , เชียงใหม่ : 2536.
- เจีย แยนจอง.“คนไทยไม่ใช่คนไทย แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา” , สำนักพิมพ์มติชน ,
กรุงเทพฯ : 2548.
- ถาวร สิกขโกศล.“ภาษาจีน : เส้นทางสร้างชาติและวัฒนธรรม” ศิลปวัฒนธรรม 27,4 (กุมภาพันธ์
2549) : 81-107.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร.“โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม
เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว”, _____, กรุงเทพฯ : 2542.
- วิวัฒน์ เติมียพันธ์.“เรือนพักอาศัยรูปแบบสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” อาษา วารสาร
สถาปัตยกรรม (มกราคม 2541) : 55-57.
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา.“น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย”, สมาคมสถาปนิกสยามฯ , กรุงเทพฯ :
2539.
- Sophie Charpentier, Pierre Clément.“ *Elements Comparatifs Sur Les Habitations Des
Ethies De Langues Thai*”, Final Report , Institut De L’Environnement ,Paris : 1979.